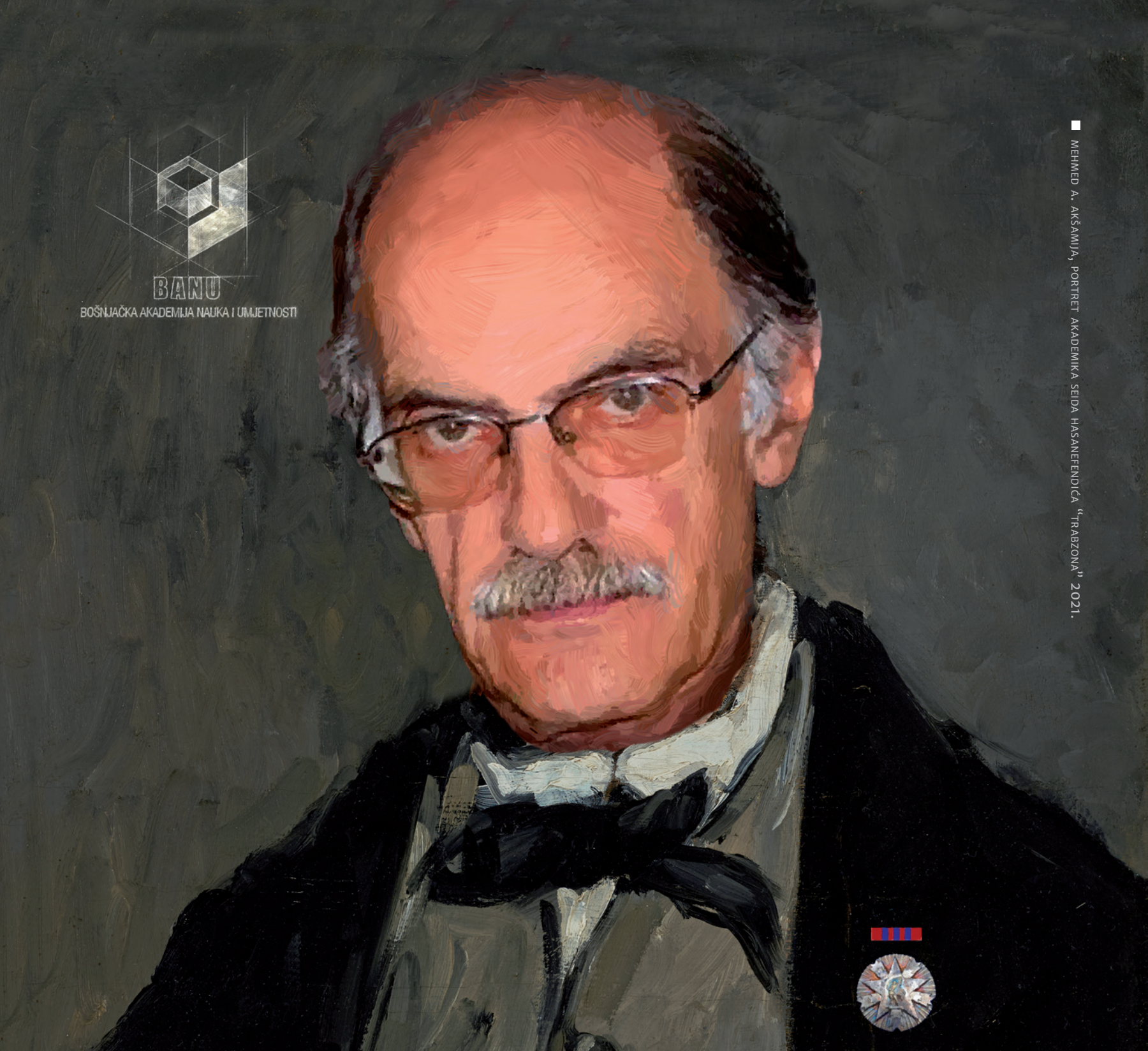

BANU

BOŠNJAČKA AKADEMIJA NAUKA I UMJETNOSTI

MEHMED A. AKŠAMIJA, PORTRET AKADEMIKA SEIDA HASANEFENDIĆA "TRABZONA" 2021.

Akademik **Seid HASANEFENDIČ "TRABZON"** (Brčko 1935 – Sarajevo 2020)

Bio je redovni profesor Akademije likovnih umjetnosti Univerziteta u Sarajevu i direktor Umjetničke galerije Bosne i Hercegovine u Sarajevu. Završio je Školu za primijenjenu umjetnost u Sarajevu 1958. gdje je učio kiparstvo i zidno slikarstvo. 1962. godine upisuje Akademiju likovnih umjetnosti u Zagrebu, odsjek za grafiku, gdje je i diplomirao 1965. godine. U oktobru 1974. godine izabran je za nastavnika na Akademiji likovnih umjetnosti u Sarajevu, u zvanju *docenta*, na predmetima Grafika i Likovna forma. Godine 1983. imenovan je *vanrednim profesorom* na predmetima Crtanje i Grafika, a 1991. godine biran je za *redovnog profesora* na predmetu Crtanje za studente grafičkog i produkt dizajna. Od 1985. do 1990. godine obavljao je i dužnost dekana Akademije. U periodu od 1994. do 2000. vršio je dužnost direktora Umjetničke galerije Bosne i Hercegovine.

Od značajnih izložbi na kojima je sudjelovao u 1986 su: *Četrdeset godina Saveza Udruženja likovnih umjetnika Jugoslavije 1946 – 1986* (Tuzla) i *Četrdesetogodišnjica strukovnog udruženja ULUBiH-a* (Sarajevo) te *XXVI Porečki anale*.

Kritičari su veoma povoljno ocjenili slikarstvo akademika Seida Hasanefendića, naglašavajući osobenost, metafizičku irealnost, metodu racionalnog postupka kojom prevazilazi perfekciju unaprijed postojeće forme od koje polazi, u prerastanju novog živog oblika....(Muhamed Karamehmedović). Genevieve Vial – Mazel je naglasio izvrstan crtež, kompozicije skupina kocki čije značenje izmiče; Nikola Kovač ističe modernost slike koja izmiče prostom proislamskom tumačenju; Elena Cvetkova naglašava povezanost okruženja i povezanost sa strujanjima zapadnoevropskih likovnih spoznaja; a i strani kritičari (Magali De Vergeze, Jean-Georges Samacoitz) naglašavaju autentičnost (izvan škola) njegova slikarstva, složenosti simbolizma, akcent na pejzažu (Stane Bernik), a posebno laskave ocjene dobio je predstavljanjem u Turskoj (Kemal Iskender)....

Na kompozicijama nastalim od 1992. godine naovamo u potpisu se nalazi i (majčino) prezime Trabzon.

Djela mu se nalaze u brojnim zbirkama, galerijama i muzejima u domovini i inostranstvu, uključujući i Vatikansku galeriju. Dobitnik je velikog broja domaćih i međunarodnih priznanja, od kojih se izdvaja *Nagrada Collegium artisticuma* za slikarstvo (1984.), *Nagrada za slikarstvo* na izložbi povodom 50 godina ULUBIH-a (1996.), *Kristalna plaketa* na izložbi *10 mednarodno likovno srečanje u Mariboru* (2000.), *Dvadesetsedmojulska nagrada za slikarstvo* (1986.), *Šestoaprilska nagrada* grada Sarajeva (1982.), talijanske *Zlatne plakete* (Commune di Ferara; Per meriti artistici, Rim)...

Dobitnik je Ordena zasluga za narod sa srebrenom zvijezdom (1987.).

Na BOŠNJAČKOJ AKADEMIJI NAUKA I UMJETNOSTI – BANU je 7.10.2017. godine Prof. Seid Hasanefendić promoviran u redovnog člana.

• • •

NIKOLA KOVAČ, **O DJELU SEIDA HASANEFENDIĆA**

I po svom konceptu i po svojoj strukturi, slikarstvo Seida Hasanefendića počiva na dva različita principa i otvara dva različita semantička polja: prije svega, to je princip racionalnosti koji se ispoljava u izboru "materijala", u rasporedu detalja i logici prostornih odnosa, a s druge strane, to je princip poetske metaforizacije čija snaga zračenja stvara nadrealnu atmosferu kompozicije.

Jednom riječju, konstrukciona strogost u postupku i lelujava atmosfera poetske vizije. Paralelizam ovih inspiracijskih tokova Hasanefendić uspjeva povezati u jedinstven stvaralački elan zahvaljujući minucionznom crtežu geometrijskih masa, čiji obrisi, međutim, izmiču zakonima percepcije i prelaze u domen vizije i poetskog snoviđenja.

Predmet je za Hasanefendića polazna tačka ali ne i krajnji cilj oblikovanja. Naime, i Hasanefendić postavlja pitanje funkcije predmetnog svijeta i njegove upotrebljivosti: za slikara je percepcija samo nužni uslov komponovanja, dok su smisao i značenje slike s onu stranu pojavnog i vidljivog. Ta distinkcija je moguća tek na osnovu razgraničenja između predmeta kao djela materijalnog svijeta i oblika kao nosioca smisla likovnog jezika. Hasanefendić ne uništava predmet nego mu specifičnim osvjetljenjem pridaje nova i neočekivana značenja. Autentičnost i ljepota tog postupka ne ogledaju se u izvedbenoj perfekciji predstavljanja nego u sugestivnoj moći konotativnih prosvjetljenja koja su s onu stranu realnog svijeta.

Hasanefendić pokazuje u kojoj mjeri je motiv beznačajan za slikarstvo; portret cara nije nužno bolji od portreta prosjaka. Slikarstvo ne uspostavlja niti respektuje hijerarhije; za slikara je svijet i realnost i privid, i racionalna konstrukcija i imaginarna struktura, i iskustvena datost i vizionarsko otkriće. Sve to potvđuje činjenicu da je slikareva misao kompozitna, da je njen izvor i logos i mythos, da slikar i heterogene elemente može dovesti u vezu kad ih tretira kao neutralne predmete ljepote a ne kao simbole. Slikarska kompozicija uvijek nastaje kao želja za uspostavljanje drukčijeg poretka, za stvaranjem autonomnog svijeta znakova i značenja.

Hasanefendićeva likovna morfologija pokazuje izrazitu tendenciju umnožavanja, koje se manifestuje čak i kao kult oblika. To je utoliko vidljivije što oblici kod Hasanefendića nisu nosioci određenih sadržaja, niti teže ka deskriptivno-mimetičkoj uvjerljivosti; to je geometrijska datost, kristalizacija duhovnih stanja, izraz likovne suštine koja se oslobađa materije. U likovnim umjetnostima, oblik je jedini način postojanja materije. Pravi smisao, za kojim traga Hasanefendić, nalazi se, međutim, s onu stranu horizonta percepcije, izvan geometrijskih dimenzija i racionalnih referenci. To je onaj neuhvatljivi i zagonetni oreol kojim su okruženi predmeti i likovni znakovi koji ih fiksiraju; to je estetski efekat, uvijek različit i neponovljiv, koji slikar postiže slikajući često iste motive. Drugim riječima, ni motiv ni njegova likovna projekcija ne određuju suštinu slikarske poruke: transformacija predmetnog svijeta, njegovo specifično osvjetljenje, njegova produbljena projekcija koja seže do krajnjih granica našeg asocijativnog kruga; to su neki od elemenata koji garantuju autentični život slike i specifičnost svakog likovnog rukopisa. Hasanefendić uspjeva da neposredni govor predmetnog svijeta predstavi u svijetlu nadrealnih vizija, kao neuhvatljivu sintezu vizuelne realnosti i skrivenih značenja, neposrednog iskustva i intuitivne spoznaje. Hasanefendić ne teži ka konstruisanju nekog operativnog stereometrijskog modela kome bi u osnovi bila racionalna matematska mjerila nego, u maniru nadrealnog komponovanja, dovodi u pitanje svaki poredak koji se oslanja na logiku i razum. Ipak, Hasanefendić se najčešće služi geometrijskim oblicima, ne sintetizujući ih i nedeformišući njihove standardne dimenzije. Ali, nadrealnu strukturu i atmosferu čini upravo izbor predmeta i njihov međusobni odnos: sve je na slici stvarno i blisko, ali je atmosfera koja te predmete obuhvata i nestvarna i tajanstvena.

Ni novija platna Seida Hasanefendića ne napuštaju svoj prvobitni koncept i već razrađeni krug metafora: geometrizacijom svijeta i isticanjem njegovih nadrealnih svojstava Hasanefendić stvara simultani prostor realnog i imaginarnog poretka, odnosno likovnu simbiozu savremenog i istorijskog iskustva.

SEID HASANEFENDIĆ, **DESTRUIRANI RAJ,** ULJE NA PLATNU, 1971.

• • •

AIDA ABADŽIĆ HODŽIĆ, IN MEMORIAM : SEID HASANEFENDIĆ TRABZON (1935.-2020.) - SLIKAR AUTENTIČNE LIKOVNE POETIKE

Kada je još 1978. godine, za slikarstvo Seida Hasanefendića bilo zapisano u likovnoj kritici kako "njegove kompozicije izmiču bilo kakvoj školi ili definiciji", tada je već, u bitnom, bila određena jedna od temeljnih karakteristika njegove likovne poetike. Hasanefendić ni u jednom trenutku svog dugogodišnjeg likovnog djelovanja nije u bitnome mijenjao morfologiju svog likovnog iskaza, a njegov je izbor motiva ostao reduciran i pomno promišljen. Fascinantna je činjenica da je Seid Hasanefendić punih četrdeset godina ostao najvećim dijelom vjeran jednom, odabranom motivu – nišanu i vrlo karakterističnom likovnom izrazu: hermetičnom, morfološki jasno izbrušenom i zaokruženom.

Nakon završetka Srednje umjetničke škole u Sarajevu, Seid Hasanefendić diplomirao je na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu (1965.), u grafičkoj klasi profesora Alberta Kinerta. Profesor Seid Hasanefendić bio je dijelom one iznimne generacije umjetnika koja se pojavila na tada savremenoj likovnoj sceni Bosne i Hercegovine krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina prošlog stoljeća i koja je, po prvi puta u širem zahvatu, internacionalizirala njeno djelovanje i postavila temelje visoke likovne kulture. Upravo iz ove generacije likovnih umjetnika formiran je, u najvećem dijelu, nastavnički kadar na tada novootvorenoj Akademiji likovnih umjetnosti u Sarajevu. Bile su to i godine Hasanefendićevog likovnog sazrijevanja i definiranja stila. Upravo su sedamdesete godine bile vrijeme njegovih najboljih radova u kojima je uspio iz manjeg broja elemenata crpiti veću izražajnu snagu i jasnije se usredočiti na likovnu problematiku u užem smislu (*Elementi Bosne*, 1978.). Bio je to period i dinamične izlagačke aktivnosti, osobito u inozemstvu: tako je Hasanefendićeva izložba u Cannesu, u Francuskoj bila postavljena istovremeno sa velikom retrospektivom Maurice Vlamincka (1975.); a bio je jedan od rijetkih umjetnika sa ex-jugoslavenskih prostora koji je imao priliku izlagati u nekim od slavnih evropskih galerija moderne umjetnosti – kao što su Palazzo dei Diamanti u Ferrari (1983.) ili u slavnoj rimskoj Palazzo Venezia (1985.) kada je njegovo djelo otkupljeno i ušlo u postav vrlo selektivne zbirke vatikanskog muzeja suvremene umjetnosti, a osvrte su pisali neka od tada vodećih imena evropske likovne kritike (Franco Farina, Ferrara, 1983.).

RESİM
SERGİSİ

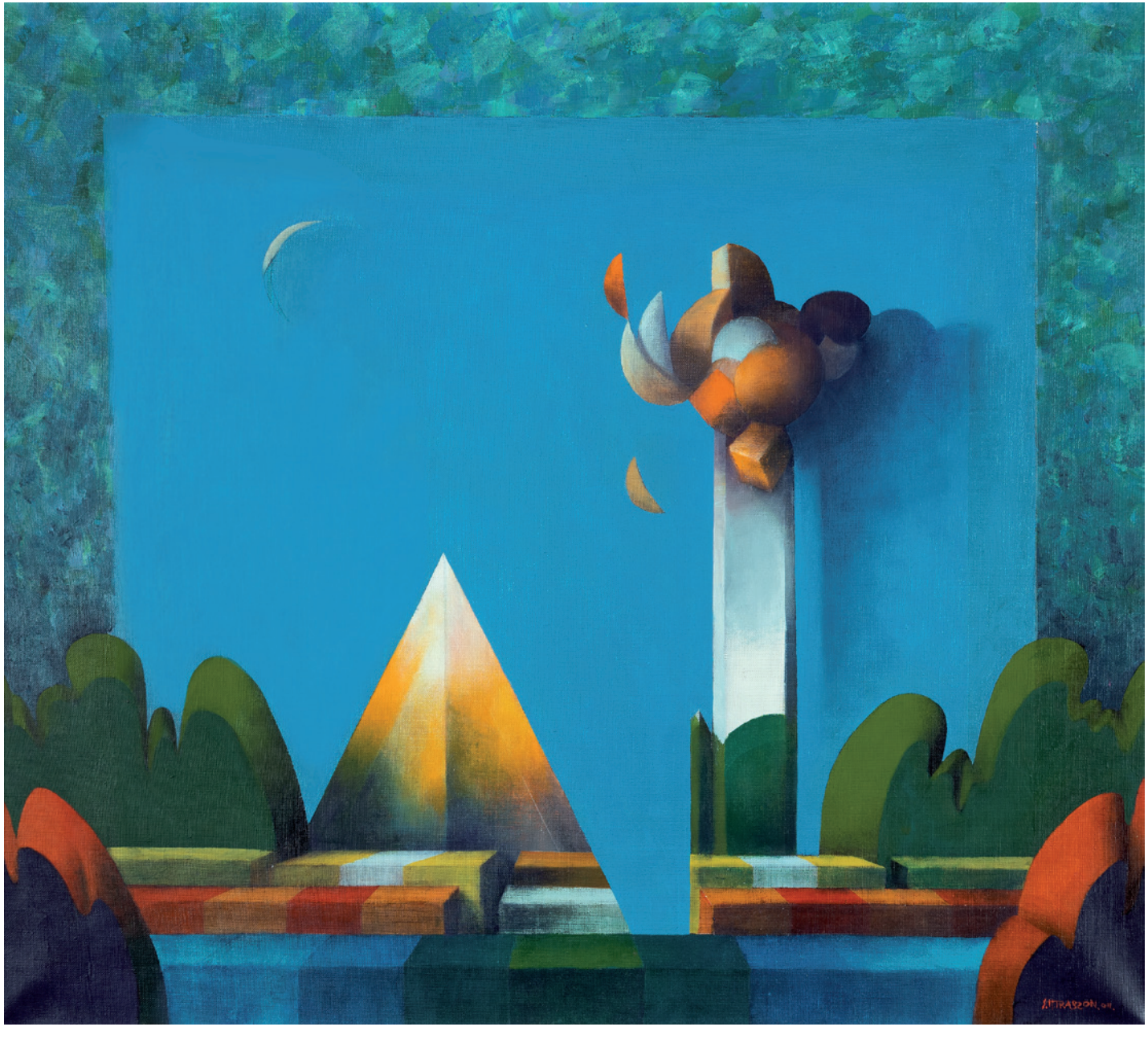
■ SLIKAR SEID HASANEFENDIĆ U SVOM SARAJEVSKOM ATELJEU. © FOTO MIRZA HASANEFENDIĆ 12.03.2007.

Svako ko je osobno poznavao slikara i profesora Seida Hasanefendića osjetio je u kojoj se mjeri njegovo umjetničko uvjerenje prirodno nadovezivalo na njegovu osobnost. Njegova pojava, vitka i visoka, iznimne elegancije, s urođenim osjećajem za mjeru i lijepo, činila je njegov hod, govor i kretanje sasvim usklađenim sa njegovim slikarskim postupkom. Seid Hasanefendić je bio osoba iznimno nenametljive, ali snažne pojavnosti. Od 1974. godine pa sve do umirovljenja u statusu redovnog profesora na predmetima *Grafika* i *Crtanje*, predavao je na Akademiji likovnih umjetnosti u Sarajevu, upisavši se u ključne i izazovne godine djelovanja ove najstarije likovne akademije u Bosni i Hercegovini: od vremena njenog utemeljenja i kreiranja prvih pedagoških modela, pa sve do teških i izazovnih godina djelovanja i izlaganja u ratnom i opkoljenom Sarajevu. U periodu od 1985. do 1990. godine bio je dekan Akademije i svojim angažmanom značajno je doprinjeo njenoj međunarodnoj afirmaciji. Godine 1991. bio je izabran i za profesora na Fakultetu lijepih umjetnosti Univerziteta Mimar Sinan u Istanbulu. U periodu od 1994. do 2000. godine bio je direktor Umjetničke galerije Bosne i Hercegovine. Bio je dugogodišnjim članom ULUBiH-a i ULUH-a.

Značenje motiva

Vezati se uz jedan određeni motiv bila je, nadasve, hrabra odluka u dugogodišnjem i izlagački vrlo bogatom djelovanju. Desecima godina ustrajavao je Hasanefendić na preobrazbi jednog, po svojoj prirodi, ionako visoko stiliziranog i pročišćenog oblika kao što je to nišan. Bila je to potvrda bogate likovne kulture i suptilnog likovnog senzibiliteta. Hasanefendić je u više prilika naglašavao da se radi o spontanom odabiru motiva, dijelu brižljivo čuvanih sjećanja iz djetinjstva i prirodnog ambijenta odrastanja i sazrijevanja u tradicionalnoj, ulemanskoj sredini. Danas se pred njegovim ciklusima Reminiscencije, Elementi Bosne, Bosanske teme potvrđuje teza o proročkoj ulozi svake velike umjetnosti. Ako je Seid Hasanefendić uistinu sasvim spontano u ljepoti nišana prepoznao najjednostavniju, a time najtačniju i najljepšu stilizaciju čovjekova lika, kako danas objasniti intuitivnu snagu kojom je Hasanefendić već dvadeset godina ranije naslutio sav mrak kataklizme koja će se nadviti nad bošnjački narod na koncu proteklog stoljeća, slikajući nišane odrubljenih glava, razbijenih središta; kompozicije čiji se elementi urušavaju i rasplinjuju (ciklusi nišana iz 1970-ih i ranih 1980-ih godina)? Ili, kako objasniti da je prije rušenja Starog mosta u Mostaru Hasanefendić naslikao tragičan motiv urušenog luka koji se u silovitom prasku urušava u Neretvu? (Rušenje Starog mosta u Mostaru, 1993 – u zbirci Bošnjačkog instituta u Sarajevu).

Koliko je nišan bio usađen u Hasanefendićevo doživljavanje bosanskog pejzaža svjedoče i kompozicije u kojima se nišani isprepliću sa imaginarnim stablima, preuzimajući snagu i tektoničnost njihova vertikaliteta (*Reminiscencije*

SEID HASANEFENDIĆ, **IMAGINARNI PEJZAŽ**, ULJE NA PLATNU, 2011.

iz 1985. godine). Slikarstvo Seida Hasanefendića nije bilo slikarstvo straha od smrti. To je bilo ozbiljno, misaono, predskazujuće slikarstvo (*Veliki marš šehida*, 1996.).

U dijalogu s tradicijom, Hasanefendić nije ostao na tek izvanjskim elementima programskog isticanja ideje, a koja bi urušila ekspresivnost samog djela. Ta vezanost uz tradiciju očitovala se i u nekim bitnim elementima samog stvaralačkog postupka, u temeljima umjetničkog uvjerenja i senzibiliteta. I, kada je kritika spominjala Hasanefendićevu sklonost "renesansnom redu", nesumnjivo je nastojala istaknuti stanovitu "klasičnost" slikarskog postupka. Hasanefendić je vrlo promišljeno i postupno gradio svoje kompozicije, a u osnovi svake kasnije realizacije ležao je crtež kojeg je Hasanefendić smatrao "armaturom likovnog djela".

Već su rane Hasanefendićeve kompozicije bile obilježene atmosferom fantastičnog i nadrealnog. Uvijek je polazio od predmetnog svijeta. Naglašavao je značenje koje je u razvoju njegovog likovnog senzibiliteta imalo bavljenje kiparstvom za vrijeme školovanja na Umjetničkoj školi: "*Ja sam počeo kao kipar. Volim formu, masu, prostor. Osjećam potrebu da svaki element slike ima iluziju treće dimenzije.(...) Idem čak dotle da tako naglašavam forme da se često stiče dojam da one izlaze iz ograničenog prostora slike jer mi se čini da tek u takvoj situaciji slike mogu da žive nekakav svoj život.*". Forme su, pri tome, bile ostvarene u izuzetno pročišćenom crtežu. I to je ono što daruje magičnost Hasanefendićevim slikama: svjetovi imaginacije ne rastvaraju se u nečem fluidnom, nestvarnom, već upravo suprotno: u svijetu predmeta snažno naglašenog potcrtanog plasticiteta.

Slikar i rodni grad: Brčko

Rijetko je ko kao profesor Hasanefendić sa toliko ljubavi pričao o svome rodnom gradu i odrastanju uz rijeku Savu. Seid Hasanefendić rođen je u Brčkom 1935. godine, okružen sa dvanaestero braće i sestara, u uglednoj ulemanskoj obitelji. Korijeni umjetničke osjetljivosti ležali su upravo u sjećanjima iz djetinjstva: na dane kada je satima tiho promatrao svoga oca kako ukucava tarihe na nišanima oko kuće. Prezime Trabzon kojim je Hasanefendić potpisivao svoje slike posljednjih četrdesetak godina, bile su trag veze sa mjestom rođenja njegove nane, sa majčine strane. Ravničarski, posavski kraj odredio je i niski horizont koji karakterizira njegovo pejzažno slikarstvo. U pejzažu bitno određenom tokom rijeke Save, Hasanefendić je vrlo smjelo i moderno reducirao prikaz takvog pejzaža "*u osnovi, na odnos zelenila i plavetnila*."

Dijelili smo jedno vrijeme kabinet na Akademiji likovnih umjetnosti u Sarajevu i sjećam se brojnih razgovora tokom naše suradnje na pripremi njegove velike retrospektivne izložbe i monografije (2004. godine). U tim je

razgovorima sa neskrivenim ponosom nabrajao imena akademski obrazovanih umjetnika-Brčaka, govorio o značaju i izložbama nekadašnje Galerije Rizah Štetić u Brčkom, o dinamičnosti i razvijenosti brčanske kulturne sredine u godinama njegove mladosti kao i o brojnim uglednim Brčacima širom svijeta. Sa nostalgijom se sjećao dana djetinjstva uz Bijelu džamiju, kupanja na Ficibajeru, šetnji brčanskim korzom. Samo u Brčkom imao je uvijek osjećaj da diše punim plućima.

Specifičnog i prepoznatljivog likovnog opusa, naglašene refleksivnosti, predstavljenom na više od šezdeset samostalnih izložaba širom svijeta, profesor Seid Hasanefedić pružio je autentičan primjer jednog sustavnog umjetničkog istraživanja, potvrdivši da se u tek pomno promišljenim vrijednostima vlastite tradicije otvara prostor za definiranje izvorne likovne poetike.

SEID HASANEFENDIĆ, **BOSANSKI VRT**, ULJE NA PLATNU, 1986.